

ПРЕС-РЕЛІЗ

до засідання «круглого столу»

«ПРОТИДІЯ ГЛОБАЛЬНІЙ ЗМІНИ КЛІМАТУ У КОНТЕКСТІ КІЮТСЬКИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР»

9 червня 2010 р.

Глобальність проявів і наслідків зміни клімату, яка відбувається на планеті в сучасну добу, є невід'ємною складовою процесів економічної, політичної та гуманітарної глобалізації. Потужні зусилля світової спільноти, спрямовані на протидію зміні клімату та подолання її небажаних наслідків, стають, у свою чергу, об'єктивною реальністю світового гуманітарно-правового та економічного середовища, задаючи рамкові умови формуванню та здійсненню національних політик практично в усіх сферах. **Відтак не лише врахування цих рамкових умов, але й активна участь у формуванні відповідних «правил гри» є необхідними умовами ефективності політики держави.**

Специфіка угод, пов'язаних з обмеженням антропогенного впливу на кліматичну систему, й насамперед – Кіотського протоколу, регіональних інструментів, що доповнюють його, та проектів пост-кіотських документів, полягає в наявності, поряд з зобов'язаннями щодо обмежень викидів парникових газів (ПГ), й економічних механізмів, які полегшують виконання цих зобов'язань та сприяють концентрації та спрямуванню фінансових ресурсів на потреби інвестування у підвищення енергетичної ефективності сфер виробництва та побуту.

Економічні інструменти Кіотського протоколу, так звані «гнучкі механізми», надали унікальну можливість Україні та низці інших країн з перехідною економікою використовувати проектний механізм та механізм міжнародних операцій з купівлі/продажу надлишкових квот на викиди ПГ. **Наявний в Україні значний надлишок квот за період 2008-2012 рр., який має вартісний вираз, може і повинен бути спрямований на модернізацію економіки.**

Країни-покупці дуже вимогливо підходять до питання якості квот, які вони мають намір купити у України, тому питання «озеленення», частіше за все, стає наріжним каменем у переговорному процесі при підписанні угод. Під «озелененням» розуміють використання отриманих від продажу квот коштів лише на скорочення викидів ПГ, або на комбінацію заходів зі скорочення викидів, розвитку відновлюваних джерел енергії, інституційними проектами у цій сфері тощо.

Задля створення привабливого клімату для реалізації міжнародних операцій з купівлі/продажу надлишкових квот на викиди ПГ в Україні було створено і запроваджено схему цільових екологічних (зелених) інвестицій (СЗІ).

У 2009 р. Національним агентством екологічних інвестицій України, яке є центральним органом виконавчої влади, відповідальним за вирішення низки питань зміни клімату, було залучено до Державного бюджету України 320 мільйонів євро для фінансування проектів цільових екологічних («зелених») інвестицій.

Ключовим завданням держави щодо реалізації СЗІ на поточний момент має бути забезпечення цільового використання отриманих 3,3 млрд грн відповідно до підписаних договорів.

У той же час, за підтримки Нацеконінвестагентства підприємствами України залучено близько 600 мільйонів гривень за механізмом спільного впровадження. **При цьому, на відміну від торгівлі квотами, де продавцем є Україна як держава, у механізмі спільного впровадження продавцями є суб'єкти господарювання України.**

Політика держави щодо розвитку цього механізму має бути спрямована на удосконалення нормативно-методичної бази та створення бази даних найкращих технологій з метою скорочення витрат на проектний цикл.

Між тим, існує ризик втрати Україною такої можливості залучення коштів за гнучкими механізмами Кіотського протоколу внаслідок:

- повної втрати довіри до України реальних і потенційних покупців надлишкових квот на викиди ПГ через порушення укладених угод, нецільове використання отриманих коштів, непрозорий розподіл коштів, непрофесійне ведення переговорів;
- тимчасового або постійного відсторонення від участі у гнучких механізмах через невідповідність вимогам прийнятності.

В умовах недостатнього кадрового і фінансового забезпечення центрального органу виконавчої влади, відповідального за цю діяльність, втрата Україною статусу прийнятності може відбутися вже найближчим часом.

Важливим інструментом скорочення викидів ПГ і значного підвищення енергоефективності в Україні може бути внутрішній вуглецевий ринок, тобто національна система торгівлі дозволами на викиди ПГ.

Як показує досвід Європейського Союзу, де функціонує найбільший внутрішній вуглецевий ринок, такий ринковий механізм є дієвим та ефективним інструментом регулювання, обмеження та скорочення викидів ПГ, що, в свою чергу, веде до підвищення енергоефективності національної економіки, а також приводить в дію механізм циклічної модернізації виробництва. Європейський досвід показав, що створений механізм дозволяє регулювати собівартість продукції та витрати на амортизацію. Зокрема, через механізм встановлення більш жорстких зобов'язань щодо скорочення викидів для підприємств із застарілим обладнанням чи технологіями, а відповідно, і через більші витрати на придбання вуглецевих одиниць на ринку, можна вирівняти собівартість продукції таких застарілих виробництв у порівнянні із найновішими. Це стимулює власників підприємств до інновацій та технологічного розвитку. **Ключовими завданнями державної політики у цій сфері є прийняття базового закону, що встановить основні засади ринкових механізмів державного регулювання викидів ПГ, і відповідних нормативно-правових актів, розроблення і реалізація національного плану розподілу дозволів на викиди ПГ; створення державної системи обліку викидів ПГ як на рівні держави, так і на рівні господарюючих суб'єктів.**

У поточний момент зусилля країн щодо вироблення нової угоди на пост-кіотський період спрямовані на пошук балансу між забезпеченням стійкого соціально-економічного розвитку, що пов'язаний переважно із зростанням споживання природних ресурсів та викопного органічного палива, з одного боку, і необхідністю запобігання подальшій зміні клімату, з іншого. При цьому, **найважливішим результатом укладення цієї угоди буде вплив на стан енергетичної незалежності та, як наслідок, енергетичної та кліматичної безпеки країн. Нова угода будь-якого формату матиме вплив на економічний розвиток країни-учасника та її енергетичну безпеку.**

Основними питаннями поточного переговорного процесу, які впливатимуть на розвиток України у середньо- та довгостроковій перспективі, є:

- укладення нової угоди в рамках Кіотського протоколу, що гарантує збереження механізмів проектів спільного впровадження та торгівлі квотами на викиди ПГ як значного джерела фінансування модернізації економіки;
- збереження 1990 року як базового, що дозволить Україні зберегти статус продавця надлишкових квот. У разі визначення 2005 р. базовим Україна може повністю позбутися надлишку квот як потенційного джерела фінансування модернізації економіки, і з 2013 року може стати досить великим покупцем на ринку квот;
- збереження преференцій, що надає статус країни з «перехідною економікою»;
- можливість перенесення надлишку квот, що не були використані у період 2008-2012 рр., на наступний період зобов'язань;
- виключення країн з перехідною економікою зі списку країн-донорів з питань передачі технологій країнам, що розвиваються, фінансування їх діяльності з обмеження викидів ПГ та адаптації тощо;
- врахування обсягу поглинання ПГ лісами України.

Підсилення інституційної спроможності і формування чіткої позиції України щодо її майбутніх зобов'язань зі скорочення викидів ПГ та подальше її відстоювання, безумовно, є питанням державної ваги.

В умовах поглиблення протиріччя між інтересами розвитку вільної торгівлі та охороною навколишнього природного середовища, а також різкого збільшення числа міждержавних суперечок екологічного характеру, які стали предметом міжнародного розгляду, питання щодо застосування екологічних заходів, що обмежують торгівлю, набуває значної актуальності. Основні гравці на міжнародних ринках товарів приймають національне законодавство, національну політику та заходи, які можна розглядати як акти протекціонізму внутрішнього ринку за екологічними ознаками, та за викидами ПГ, зокрема, **так званий вуглецевий протекціонізм**. Одним з перших масштабних прикладів таких заходів, що реалізується на практиці, є директива ЄС 2008/101/ЄС щодо квотування викидів ПГ при авіаційних перевезеннях. Окрім цього, в ЄС лунають заяви, які підтримуються в першу чергу Францією та Італією, щодо **необхідності введення вуглецевих податків на продукцію, що імпортується з країн, які не ведуть політику, спрямовану на скорочення викидів ПГ. В першу чергу це**

стосується продукції металургійної, хімічної та цементної промисловості. В разі реалізації таких планів ЄС продукція українських підприємств, що є основою експортних валютних надходжень, може втратити свою конкурентоспроможність, або це може призвести до зниження прибутку українських металургів через порівняно високу вуглецевоємність української металопродукції.

Таким чином, зволікання держави у створенні внутрішніх інструментів може призвести до нав'язування зовнішніх обмежень і, перш за все, у сфері міжнародної торгівлі. Завдання щодо створення відповідних інструментів має розглядатися як одне з ключових завдань участі України у світовій системі заходів щодо протидії зміні клімату.

Україна вже потерпає від серйозного дефіциту адаптації навіть до теперішнього клімату внаслідок поєднання соціально-економічних чинників та успадкованого з радянських часів нераціонального управління природоохоронною діяльністю. Хронічне нераціональне природокористування, напевне, є найбільш небезпечним спадком минулого, який дедалі більше збільшує вразливість навіть до помірною глобального потепління.

Адаптація до зміни клімату має бути невід'ємним елементом державної політики з питань зміни клімату. Розробка адаптаційних стратегій в Україні потребуватиме диференційованого підходу до кожного регіону з врахуванням його природних і соціально-економічних особливостей і залучення до прийняття рішень всіх зацікавлених сторін, включаючи представників центральних і регіональних органів влади, бізнес-структур, що діють у найбільш уразливих секторах економіки, академічних кіл, розробників нових технологій, громадськість. Найближчим часом повинен відбутися перехід від фрагментарних заходів реагування на наслідки екстремальних погодних явищ до упереджувальних і планомірних заходів, для чого необхідні науково обґрунтовані підходи щодо заходів зі зниження ризиків, пов'язаних зі зміною клімату.

Невідкладним завданням є формування і реалізація **цільової комплексної програми наукових досліджень з питань зміни клімату** з метою надання на постійній основі наукової підтримки всіх видів діяльності у цій царині, підвищення міжнародного іміджу українських вчених серед світової наукової спільноти.

Державна політика з питань зміни клімату, крім того, має містити **механізми залучення громадськості до розв'язання проблем зміни клімату, а також просвіти населення, що повинно сприяти побудову екологічно свідомого громадянського суспільства.**